

З Оподаткування підприємства, податкове планування та комплаєнс

ХОЛОДНА ЮЛІЯ, к. е. н., доцент

кафедри міжнародної торгівлі, митної справи та фінансових технологій

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ЩЕРБАКОВА МАРИНА здобувач вищої освіти

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

МИТНІ ПІЛЬГИ В ІМПОРТІ: БЮДЖЕТНІ ТА СТРУКТУРНІ НАСЛІДКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україна працює в режимі постійних ризиків, які супроводжують весь механізм зовнішньоекономічної діяльності: логістика нестабільна, частина виробництв і ланцюгів забезпечення зруйнована або перевантажена. У цих умовах держава вимушена швидко відкривати доступ до товарів, без яких не працюють оборона, медицина, енергетика та базові послуги. Протягом досліджуваного періоду - це 2022–2025 роки, митні пільги та звільнення стали одним із ключових інструментів швидкої підтримки критичного імпорту. Проблема в тому, що кожне таке рішення має прямий бюджетний ефект: зменшує надходження митних платежів, передусім ПДВ з імпорту і змінює структуру імпорту на користь «пільгових» товарів та режимів.

В умовах макроекономічних викликів дуже важливо оцінити обсяги та динаміку структури митних пільг в структурі імпорту в 2022–2025 роках, а також наслідки для бюджету держави.

Митні пільги на практиці проявляються як повне звільнення або зниження зобов'язань зі сплати ввізного мита, податку на додану вартість при імпорті та/або акцизного податку, а також як преференції в межах угод про вільну торгівлю. Це формує дві зони управління:

- бюджетну – скільки доходів держава не доотримує;
- структурну – які товарні групи та постачальники отримують стимул до зростання [1; 2].

Аналітика Держмитслужби фіксує, що вже у I кварталі 2023 року пільги при імпорті зросли на 67% порівняно з I кварталом 2022 року (з 22,7 млрд. грн до 37,9 млрд грн). При цьому основну масу пільг формували оборонні товари, преференції у вільній торгівлі, товари для відновлення енергетики, а також окремі рішення щодо енергоносіїв. Це означає, що пільги перестали бути винятком і стали суттєвим фактором виконання доходів бюджету [2].

Ключові групи митних пільг у 2022–2025 роках та наслідки для бюджету й структури імпорту показано у табл.1. Найбільший бюджетний ризик створюють пільги, які одночасно дають великий обсяг недонаходжень і не мають достатніх обмежень за ціною/кількістю або слабо підкріплені контролем цільового використання.

Таблиця 1

Ключові групи митних пільг у 2022–2025 роках та наслідки для бюджету й структури імпорту [2;4;5]

Група пільги	Типовий зміст	Бюджетний ефект	Вплив на структуру імпорту	Ризик і контроль
Оборонне призначення	звільнення/пільги при ввезенні товарів для оборони	значні недонадходження за податком на додану вартість та митом	зростання частки «пільгового» імпорту	контроль цільового використання, післямитний аудит
Відновлення енергетики	пільги на енергетичне обладнання	скорочення надходжень за податком на додану вартість та митом	зростання імпорту енергообладнання	ризик завищення митної вартості, контроль ціни й класифікації
Вільна торгівля	преференції зі сплати ввізного мита	системні «планові» недонадходження мита	перерозподіл постачальників на користь країн-партнерів	контроль походження (правила визначення походження)
Електромобілі	звільнення від податку на додану вартість (і супутні пільги)	помітні втрати податку на додану вартість	стимулювання зростання імпорту електромобілів	ризик «надто широкої» пільги без обмежень

Можемо побачити, що у липні 2025 року частка оподаткованого імпорту в структурі ввезених товарів зменшилась з 94% (липень 2024) до 85% (липень 2025), тобто «пільгова» частина імпорту зросла, що свідчить про значно важливий структурний сигнал [3].

Щоб показати ефект на конкретному прикладі, розглянемо пільгу зі звільнення від податку на додану вартість при імпорті електромобілів (рис 1).

На рис. 1 видно різке прискорення: у 2022 році сума пільг становила 2,8 млрд. грн, у 2023 році – 8,1 млрд. грн, у 2024 році – 10,6 млрд. грн, а за 10 місяців 2025 року – 14,5 млрд. грн. Від 2022 до 2023 року приріст склав 5,3 млрд. грн (майже у 2,9 раза), від 2023 до 2024 року – ще 2,5 млрд. грн, а за 10 місяців 2025 року пільга вже перевищила повний 2024 рік на 3,9 млрд. грн. Сукупно з 2022 року загальна сума звільнених від податку на додану вартість операцій із ввезення електромобілів склала 36 млрд. грн [5].

Структурний ефект також прямий: основною країною-виробником ввезених електромобілів є Китай; за 10 місяців 2025 року вартість імпортованих електромобілів з Китаю склала 25 млрд грн (далі – США 14,8 млрд. грн, Німеччина 11,7 млрд. грн), а середня вартість одного ввезеного електромобіля – близько 21 тис. доларів. Тобто пільга не лише «коштує бюджету», а й системно змінює товарну

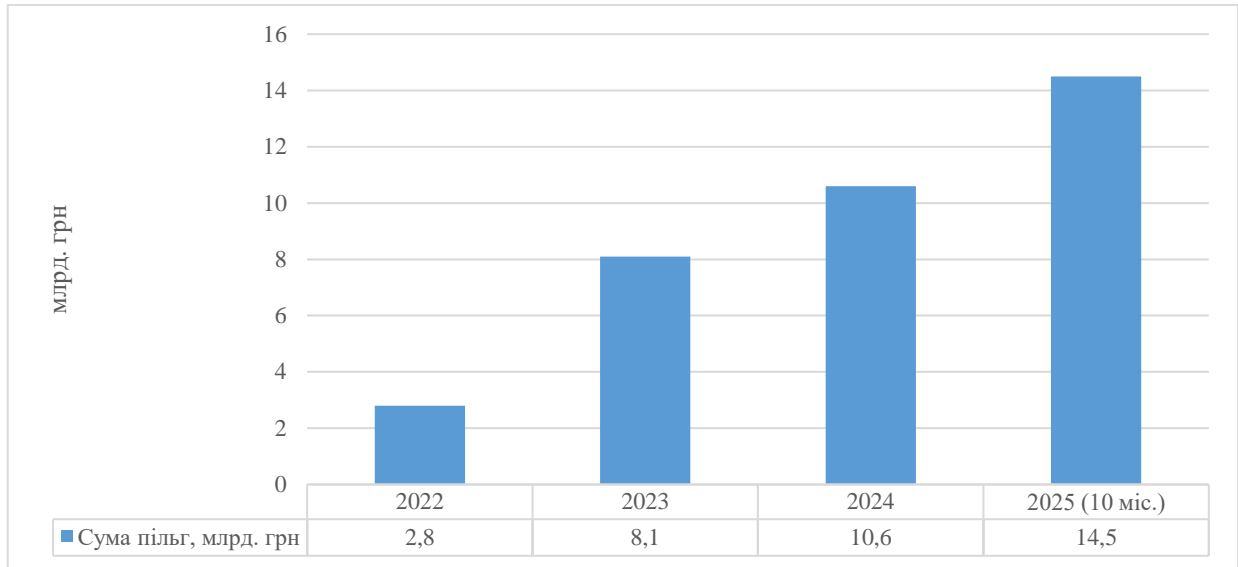

Рис 1. Динаміка суми пільг зі сплати податку на додану вартість при імпорті електромобілів у 2022–2025 роках [5]

країну в структурі структуру імпорту [5]. У розрізі «всіх пільг» за один місяць масштаби показують, що головний драйвер «пільгового кошика» у воєнний період – оборона та енергетика, але електромобілі теж стали стабільною, великою статтею недонадходжень [4].

У висновку зазначимо, що митні пільги реально виконують функцію підтримки критичного імпорту, але одночасно створюють системний тиск на доходи бюджету й перекроюють структуру імпорту. Отже, пільги мають бути адресними, строковими, з чіткими порогами та з обов’язковим післямитним контролем. Без цього пільга перетворюється на постійний канал бюджетних втрат і стимул для зловживань.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 26.02.2026).
2. Державна митна служба України. Щодо результатів роботи Держмитслужби у напрямку забезпечення надходжень митних платежів до державного бюджету (дані I кв. 2022–I кв. 2023). URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/shchodo-rezultativ-roboti-derzhmitsluzhbi-u-napriamku-zabezpechennia-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-do-derzhavnogo-biudzhetu-1125> (дата звернення: 26.02.2026).
3. Державна митна служба України. Стан надходжень митних платежів у липні 2025 року. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-u-lipni-2025-roku-2355> (дата звернення: 26.02.2026).
4. Державна митна служба України. Стан надходжень митних платежів у вересні 2025 року. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzen-mitnikh-platezhiv-u-veresni-2025-roku-2469> (дата звернення: 26.02.2026).
5. Державна митна служба України. Пільги при імпорті в Україну електромобілів склали 36 млрд грн: головний постачальник – Китай (06.11.2025). URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/pilgi-pri-importi-v-ukrayinu-elektromobiliv-sklali-36-mlrd-grn-golovnij-postachalnik-kitai-2511> (дата звернення: 26.02.2026).